

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.1.9>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ЗМЕНШЕННЯ РИЗИКІВ КРИЗИ ВЛАДИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Регушевський Едуард Євгенович,
кандидат юридичних наук, доцент

У статті проведено аналіз питань легітимності державної влади та зменшення ризиків кризи влади під час дії воєнного стану в Україні. Проаналізовано теоретичні основи питань легальності, легітимності й легітимації державної влади з урахуванням політико-правових процесів та факторів суспільного життя. Прیدілено увагу негативним чинникам, які впливають на ефективність функціонування державної влади. Виявлено порушення конституційних основ функціонування органів державної влади на засадах її поділу та дотримання системі стримувань і противаг. Наголошується на необхідності повернення до конституційно-правових засад і конституційної моделі функціонування державної влади в країні з метою відновлення легітимності її інституцій.

Зазначено, що легітимність державної влади напряму пов'язана з довірою до ухвалених рішень і легальних механізмів їх реалізації. Велике значення в цьому процесі, безперечно, відіграють рішення, які об'єднують інститути громадянського суспільства з інститутами державної влади в єдиному розумінні подальшого розвитку держави та комплексної стратегії реагування на виклики сьогодення. На основі аналізу рівня довіри до державних інституцій в останніх соціологічних дослідженнях визначено необхідні шляхи для підвищення ефективності державного управління. Пропонується підсилення ефективності виконавчої гілки влади шляхом консенсусного, фахового й незаполітизованого підходу у створенні «технократичного уряду», чи так званого уряду єдності, в умовах, коли встановлений Конституцією строк повноважень одного органу державної влади – Верховної Ради України – уже закінчився восени 2023 року, а строк повноважень іншого – Президента України – закінчується в травні 2024 року, може стати важливим інструментом легітимації рішень державної влади загалом.

Наголошується, що важлива умова легітимності органів держави – безумовне дотримання Конституції та законів України, ухвалення відповідальних державницьких рішень, які відповідатимуть критеріям законності, ефективності та доцільності у вирішенні нагальних питань функціонування всієї системи органів державної влади, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: легітимність, легальність, легітимація, законність, органи державної влади, криза державного управління, державні інституції, уряд.

Rehushevskiy Eduard. Conceptual issues of the legitimacy of state authority and reduction of risk of crisis of authority under martial law in Ukraine

The article analyzes issues of the legitimacy of state authority and reduction of a risk of crisis of state authorities under martial law in Ukraine. The theoretical foundations of the issues of legality, legitimacy, and legitimization of state authority are analyzed, taking into account political and legal processes and factors of social life. Attention is paid to negative factors that have an impact on the effectiveness of the functioning of state authority. Violations of the constitutional foundations of the state power functioning in compliance with the system of checks and balances are revealed. The need to return to the constitutional and legal foundations and constitutional model of state authority in the country in order to restore the legitimacy of its institutions is emphasized.

It is noted that the legitimacy of state authority is directly interconnected with trust in the decisions made by the state and in the legal mechanisms of their enforcement. Undoubtedly, decisions that unite the institutions of civil society with the institutions of state authority are of great importance in this process. Such decisions would represent a uniform understanding of the further development of the state, as well as a unified vision of comprehensive strategy for responding to today's challenges. Based on the analysis of the level of trust in the state institutions, the latest sociological studies have identified the necessary ways to improve the efficiency of the state administration. Strengthening the effectiveness of the executive branch of government through a consensual, professional, and non-politicized approach in the creation of a "technocratic government" (or the so-called "unity government") is proposed. In current conditions where the constitutional term of office of the legislative branch – the Verkhovna Rada of Ukraine – has already expired in the fall of 2023, and the term of the executive branch – the President of Ukraine – ends in May 2024, a "unity government" can become an important tool for legitimizing the decisions of the state authorities in general.

Important conditions for the legitimacy of the state bodies are unconditional compliance with the Constitution and laws of Ukraine, as well as the adoption of responsible state decisions that will meet the criteria of legality, efficiency, and expediency in solving urgent issues in the functioning of the entire system of state authorities (including local self-government and civil society institutions) in Ukraine are emphasized.

Key words: *legitimacy, legality, legitimization, state authorities, crisis of public administration, state institutions, government.*

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації, націлене на знищення української державності, підкреслило багато проблемних питань, що вимагають невідкладного вирішення.

Державність – це не лише організація й функціонування інститутів державної влади на відповідному етапі розвитку суспільства. Якщо держава є елементом політичної системи, то державність у широкому розумінні містить як державу, так і значну частину політичної системи та економічних відносин, а також елементи громадянського суспільства, що впливають на державу, державний лад і політичну систему загалом [1, с. 7–9]. Серед нагальних питань захисту української державності слід виокремити: зміцнення економіки й соціальної системи; забезпечення Збройних сил України; збереження й підсилення інститутів державної влади, їх легітимності; забезпечення розвитку інститутів громадянського суспільства; недопущення згорання демократичних цінностей і продукування політичної кризи всередині держави тощо. Особливо гостро означені питання постають під час дії воєнного стану та в контексті інтеграції України в європейське співтовариство й Північноатлантичний альянс. Збереження державності, суверенітету – умова подальшого розвитку України як незалежної, демократичної, соціальної та право-

вої держави на шляху «європейського та євроатлантичного курсу України» (Преамбула Конституції України [2]).

Дія воєнного стану передбачає обмеження особи у використанні великої кількості політичних прав і свобод, унеможливорює повноцінні політико-правові процеси у функціонуванні правової держави й громадянського суспільства, тому легітимність рішень влади в таких умовах постає актуальним питанням для вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання легітимності державної влади тісно пов'язані із загальними питаннями конституційно-правових засад функціонування державної влади в Україні. Науково-теоретичну основу становлять праці українських науковців, присвячені проблемам конституційно-правових засад державної влади в Україні, загальних принципів функціонування державної влади, стабільності конституційного ладу, ефективності державної влади й функціонування інститутів громадянського суспільства, гарантій прав і свобод людини, дієвих правових механізмів та інститутів реалізації народного суверенітету, демократичних і політико-правових процесів тощо. Загальним та окремим аспектам означених питань присвячені праці В. Авер'янова, М. Баймуратова, О. Батанова, В. Ковальчука, А. Колодія, М. Козюбри, В. Копейчикова, З. Кравцової, Л. Кривенко, О. Лотюк, Н. Мяло-

вицької, В. Погорілка, В. Сіренко, О. Скакун, В. Тація, Ю. Тодици, О. Фрицького, Ю. Фрицького, В. Шаповала, Ю. Шемшученка, Л. Юзькова, О. Ярмиша, О. Ющіка та ін. Водночас окремі питання ефективного функціонування державної влади в Україні, особливо в теперішніх умовах – повномасштабного вторгнення і дії воєнного стану, потребують уточнення та пересмислення з метою вирішення нагальних проблем збереження й підсилення української державності.

Метою дослідження є розкриття проблемних питань, пов'язаних з важливим політико-правовим, соціально-правовим явищем і водночас фундаментальною властивістю державної влади, якою є легітимність в умовах обмеженої реалізації принципу змінюваності державної влади. Також є необхідність приділити увагу можливостям підвищення рівня легітимності державної влади та зменшення ризиків політичної й соціальної кризи в державі під час повномасштабного вторгнення і дії воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Обмежене функціонування всіх сфер життєдіяльності суспільства й держави завжди мають негативні наслідки, подолання яких вимагає великих зусиль, пов'язаних насамперед з реформуванням. Такі обмеження під час збройної агресії мають не просто негативні, а подеколи руйнівні наслідки, які здебільшого не можуть бути вирішені лише відповідними реформами. Повномасштабна агресія проти України з подвійною силою вимагає не просто швидкого реагування на виклики сьогодення та підсилення всієї системи державного управління, а й ухвалення відповідальних державницьких рішень, націлених на підвищення мобільності та ефективності функціонування державного регулювання, повноцінної взаємодії з інститутами громадянського суспільства, підвищення суб'єктності влади, довіри до власне ухвалених рішень.

Легітимність й принцип змінюваності державної влади – важливі маркери демократичного спрямування правової держави й громадянського суспільства, показник зрілості та спроможності розвитку на принципах цивілізованих суспільств. Самі підходи до розуміння легітимності й зміню-

ваності мають багато аспектів та критеріїв досягнення відповідних якостей державної влади, зумовлених правовими і фактичними обставинами.

Так, урахувуючи тривалу дію правового режиму воєнного стану в Україні, питання ефективного застосування норм Конституції набуває дедалі більшої значущості [3, с. 30]. Значення Конституції України як ядра національного законодавства, акта, який має вищу юридичну силу, зумовлює вимогу до конституційності нормативно-правових актів, під якою треба розуміти стан відповідності нормативно-правових актів «букві» і «духу» конституційних норм. Тобто конституційність можна розглядати як певний суспільно-політичний режим, за якого ефективно функціонує держава та всі її інститути [4, с. 116]. Це, безперечно, визначає конституційність як обов'язкову правову умову й водночас критерій довіри діям державної влади, особливо в умовах збройної агресії проти України.

Легітимність, легальність та ефективність є основними рисами, що характеризують владу. Легальність є лише одним з елементів легітимності, що становить режим застосування та виконання правових законів [5, с. 18, 22]. Такий режим застосування та виконання норм права, на нашу думку, повинен не просто не викликати заперечення з боку суспільства, мати підтримку, цей режим повинен мати найвищий рівень підпорядкованості конституційним приписам та дотриманню системі стримувань і противаг.

Також легітимність розглядається й крізь призму дотримання процедур встановлення та функціонування парламенту, що має наслідком його визнання й сприйняття народом. Таке розуміння легітимності відповідає ліберально-демократичній концепції, відповідно до якої легітимною потрібно визнавати тільки ту владу, яка сформована в результаті демократичних процедур [6, с. 21]. Легітимність при формуванні органів державної влади має комплексний, перманентний, двосторонній, юридично закріплений характер між владою та народом. Як результат, легітимність процедури формування має бути підтверджена інститутами громадянського суспільства, державою та між-

народними інституціями та забезпечує правосуб'єктність органів і посадових осіб державної влади [7, с. 188].

Одне з головних місць у процесі легітимації державної влади відіграють вибори, які є не просто формальним механізмом формування органів влади. Вибори слід розглядати як атрибут демократичного політичного режиму, а сам виборчий процес через призму демократичних / недемократичних характеристик. Вибори є основним способом легітимації влади в демократичних державах. Однак вибори виконуватимуть функцію легітимації влади лише в тому разі, коли відбуватимуться відповідно до норм чинного законодавства та матимуть демократичний характер. Інакше вони, навпаки, виконуватимуть функцію делегітимації [8, с. 41; 9, с. 32–33].

Легітимність є ширшим поняттям, яке розповсюджується й поза межі простого узаконення влади чи владних процедур. Проблема легальної й легітимної конституційності виникає насамперед у відносинах між публічною владою та народом. Саме позиція народу визначає в кінцевому результаті легітимність (квазілегітимність) чи нелегітимність державної влади. Лише народ є реальним носієм влади, і лише він наділений правом обирати безпосередню чи представницьку форму здійснення народовладдя, визначати принципи, на яких має функціонувати державна влада, здійснювати контроль за її діяльністю і врешті-решт змінювати владу, яка втратила свою легітимність [10, с. 36]. Процес легітимації державної влади зумовлений самим правовим статусом народу [11, с. 10].

Легітимація рішень державної влади можлива лише за умов, якщо закони та інші акти органів влади виражають волю народу, а це, своєю чергою, передбачає його активну участь у правовому та політичному житті держави. Однією з таких форм легітимації законодавчих актів є громадські обговорення проектів нормативно-правових актів [12, с. 87].

Необхідно зазначити, що й безмежна відданість, і довіра до державної влади з боку суспільства можуть призвести до суттєвих перекосів у балансі легальності (конституційності) й легітимності. Звісно,

це пов'язано переважно з низькою правовою й політичною культурою, проте на практиці може виникати й навмисне, заангажоване небажання суспільства «тверезо» оцінювати дії влади, небажання звертати увагу на порушення норм права, зловживання повноваженнями, перевищення повноважень, узурпацію влади шляхом привласнення повноважень, що не належать відповідному державному органу, тощо.

Легітимність слід розглядати як відповідність структур, інститутів, актів державної влади уявленню суспільства про справедливість, законність та доцільність цієї влади, дає змогу розглядати цю категорію як морально-правову та в широкому аспекті оцінювати ставлення народу до державної влади, визнання цієї влади й узгодженням інтересів із нею [10, с. 35; 7, с. 187].

Отже, легітимність – це результат трансформації волі народу в нову якість – суверенну волю держави, яка реалізується через справедливі, законні та доцільні рішення чинної влади [10, с. 36]. Водночас у правовій демократичній державі невід'ємним складником легітимності державної влади має бути її легальність як формально-юридичний, нормативний складник цього явища [7, с. 187]. Слід зазначити, що формально-юридичний, нормативний складник останнім часом є одним із головних чинників впливу на формування підходів взаємодії громадянського суспільства, міжнародного співтовариства, закордонних партнерів з державною владою України, одним з головних чинників в оцінках відносно рівня довіри до дій інститутів державної влади в умовах загрози існування української державності.

Легітимація державної влади, тобто процедура, на основі якої забезпечується легітимність, пов'язана не з виданням закону, ухваленням конституції (хоч і це може входити в процес легітимації), а з комплексом переживань і внутрішніх установок людей, з уявленнями різних верств населення про дотримання державною владою, її органами норм соціальної справедливості, прав людини, їх захистом [10, с. 35].

Легітимність державної влади напряму пов'язана з довірою до ухвалених рішень

і легальних механізмів їх реалізації. Велике значення в цьому процесі, безперечно, мають рішення, які об'єднують інститути громадянського суспільства з інститутами державної влади в єдиному розумінні подальшого розвитку держави, у єдиному розумінні комплексної стратегії реагування на виклики сьогодення. Єдність у формуванні державної політики і є тим рушієм, що дасть змогу підвищити рівень легітимності державної влади як усередині держави, так і на міжнародній арені, адже збереження легітимної суб'єктності є умовою й для ефективної співпраці з закордонними партнерами. Пошук моделей взаємодії державної влади та громадянського суспільства з метою підвищення рівня легітимності державної влади й зменшення ризиків політичної та соціальної кризи в державі під час повномасштабного вторгнення й дії воєнного стану в Україні є чи не першочерговим завданням. За таких умов саме на державі лежить відповідальність ухвалення очікуваних об'єднувальних рішень, які не підпорядковані особистісним і політичним інтересам.

З повномасштабним вторгненням Росії в Україну відбулося різке посилення президентської вертикалі влади на тлі набуття главою держави повноцінних функцій Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України. Нинішня організація української влади відповідає фактично всім критеріям президентської республіки. Було запроваджене так зване кризове управління, з чим вибудована єдина мобілізована вертикаль виконавчої влади. Офіс президента перетворився на модернійний центр, до роботи якого долучилися Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України та регіональні еліти [13; 14, с. 100].

Сьогодення характеризується кризою управління і невдоволенням суспільства, яке притаманне оцінкам управління на попередніх етапах розвитку держави. Так, «політична еліта, що прийшла до влади, виявилася нездатною вирішувати загальнодержавні проблеми. Не спрацьовує визначений Конституцією України механізм стримувань і противаг у діяльності владних структур, які діють неефективно, втратили довіру більшості українських громадян. Не вдається запровадити верхов-

венство закону у всі сфери громадського життя» [15, с. 110]. «Не зникає ще одна фундаментальна проблема – можливість спотворення конституційної моделі державної влади на практиці політичною елітою країни, виходячи зі своїх вузькополітичних тимчасових інтересів» [16, с. 19]. Проте поділ влади є специфічною конструкцією, яка забезпечує збереження єдності влади в державі [17, с. 169].

Тож повернення до конституційно-правових засад і конституційної моделі функціонування державної влади в країні постає одним із першочергових завдань з метою відновлення легітимності її інституцій.

Підходи у функціонуванні органів державної влади останнім часом викликають питання і суспільний резонанс, ставиться під сумнів довіра, отже й легітимність відповідних рішень. Так, результати опитування з 19 до 25 січня 2024 в межах Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», яку фінансує Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснює Рада в Україні, проведеного Центром Разумкова і презентованого в пресцентрі агентства «Інтерфакс-Україна» 7 лютого 2024 року, свідчать про вельми низку довіри до державних інституцій. «Більшість респондентів висловлюють недовіру державному апарату (не довіряють 75 %), політичним партіям (72 %), Верховній Раді України (70 %), судам (судовій системі загалом) (68 %), Уряду України (64 %), прокуратурі (60 %), комерційним банкам (53 %), Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (52 %), Національному агентству з питань запобігання корупції (51 %), Національному антикорупційному бюро України (51 %)» [18].

Слід зазначити, що тенденція до зниження довіри та, навпаки, зростання недовіри, спостерігається вже тривалий час. Про це свідчать опитування щодо рейтингів державних і недержавних інституцій, що проводили у 2023 році і які свідчать, що порівняно з груднем 2022 року зростає критика органів влади. Наприклад, згідно зі всеукраїнським опитуванням, проведеним з 29 листопада до 9 грудня 2023 року Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС), частка тих, хто довіряє Верховній Раді, знизилася з 35 % до 15 %,

а частка тих, хто не довіряє – зросла з 34 % до 61 %. Довіра до Уряду знизилася з 52 % до 26 %, недовіра – зросла з 19 % до 44 %. Хоч у випадку Президента також є низхідна динаміка, проте він зберігає переважну довіру серед української громадськості [19].

Водночас у своїй «Підсумковій конференції» від 19 грудня 2023 року [20] на питання про те, що Президент «може і має зробити, або кого замінити у своїй команді», щоб держава стала сильнішою (28–35 хв [20]), та на питання про можливе створення «технократичного уряду єднання» (38–43 хв [20]) Президент відповів, що вважає «своєю командою» лише «п'ять-шість осіб» серед посадовців Офісу Президента, на яких цілком покладається і яким наразі не загрожують жодні кадрові ротації. Ідеї створення коаліційного Кабінету Міністрів, так званого уряду єдності, Зеленський не розглядає і такого завдання перед Верховною Радою не бачить, натомість має бажання скоротити чинний Уряд. Водночас на Парламент Президент перекладає відповідальність за посилення антикорупційної політики, а виконання вимог МВФ пояснює скаргами бізнесу на посилення тиску з боку держави [21].

Отже, відбувається підміна конституційної моделі державної влади «командою» фахівців з оточення Президента, надаючи їй більшої уваги та значущості в управлінні. Звісно, Президент має право створювати «у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби» (пункт 28 частини першої статті 106 Конституції України [2]), проте зазначені допоміжні органи не можуть бути альтернативою у виконанні функцій і повноважень Кабінету Міністрів України та органів у системі органів виконавчої влади.

Визначені допоміжні органи не мають також управлінських та представницьких повноважень, хоча дедалі частіше можна спостерігати як пряме, так і опосередковане втручання представників Офісу Президента України в повноваження інших органів державної влади, про що в ЗМІ свідчать численні застереження, наприклад, Центру протидії корупції [22]. Слід зауважити, що згідно з Положенням про

Офіс Президента України [23], створений Президентом допоміжний орган має широкий спектр функцій, проте його діяльність повинна засновуватися на виконанні частини другої статті 106 Конституції, відповідно до якої «Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам» [2].

Слід зазначити, що реальний поділ державної влади на незалежні гілки влади є найбільш важливим для реалізації влади в демократичній державі. Без поділу влади й ефективної системи стримувань і противаг не може бути правової держави [24, с. 24]. Принцип розподілу влади передбачає існування відносно самостійних і незалежних одна від одної гілок (напрямів) влади – законодавчої, виконавчої і судової та встановлення між ними таких взаємовідносин, які унеможливили б узурпацію всієї державної влади або більшої її частини в руках одного органу держави (навіть якщо цей орган є колегіальним і обраний демократичним шляхом), тим паче в руках однієї особи [25, с. 4].

Президент відкидає шлях реорганізації системи органів виконавчої влади як незалежної гілки з конституційними повноваженнями, окрім як шляхом «зменшення уряду» (42–43 хв «Підсумкової конференції» від 19 грудня 2023 року [20]) з метою зменшення видатків. Проте саме уряд відповідно до Конституції забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави та реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору тощо.

Кабінет Міністрів України за Конституцією України вживає заходів щодо забезпечення обороноздатності й національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю; утворює, реорганізовує та ліквідує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади; призначає на посади та звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України (пункти 2, 3, 7,

9⁻¹, 9⁻² частини першої статті 116 Конституції України [2]) [26, с. 79–80].

Стоїмо на позиції Конституційного Суду України, який у Рішенні від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018 визначив, що «діяльність правотворчих і правозастосовчих органів держави має здійснюватися за принципом верховенства права і прямої дії норм Конституції України, а повноваження – у встановлених Основним Законом України межах і відповідно до законів» (абзац третій підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини [27]).

Навряд можна сприймати кількісний склад Уряду України якоюсь загрозою для національної безпеки і оборони, а відповідно до частини другої статті 113 Конституції України [2], «Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України», проте «підконтрольний і підзвітний» лише «Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією» [2].

Зважаючи на вкрай низькі, як для держави, що перебуває в умовах воєнного стану, рейтинги довіри до українського парламенту та уряду, необхідно було б більше уваги приділити відновленню суб'єктності цих органів державної влади, відновленню ефективного функціонування в межах їх конституційних повноважень. На нашу думку, цієї мети можна досягнути відновленням конституційних моделей взаємодії та єдності всіх гілок влади, заснованої на повазі і співпраці, – на основі виконання приписів частини другої статті 19 Конституції України. Таку позицію займає і Конституційний Суд України. Так, у Рішенні від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 зазначено, що «відповідно до частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Тобто імператив зазначеного конституційного положення встановлює обов'язок органів державної влади та їх посадових осіб дотримуватися принципу законності при здійсненні своїх повноважень, що забезпечує здійснення державної влади за принципом її поділу. Як підкреслив Конституційний Суд Укра-

їни у своєму Рішенні від 1 квітня 2008 року № 4-рп/2008, неухильне додержання органами законодавчої, виконавчої та судової влади Конституції та законів України забезпечує реалізацію принципу поділу влади і є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності, підтримання громадського миру й злагоди в державі (абзац четвертий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини [28])» (абзац перший пункту 5 мотивувальної частини [29]).

Висновки. Сьогодення наповнене викликами у відносинах як усередині країни, так і в міжнародних. Успіх протистояння збройній агресії, яка супроводжується втратами серед українських військових і мирного населення, втратами в економічній та інформаційній безпеці, з одного боку, залежить від рішень, які ухвалює державна влада, від конституційності й легітимності цих рішень, з іншого – від конституційності, легальності повноважень державних органів.

Важлива умова легітимності органів держави – безумовне дотримання Конституції та законів України, ухвалення відповідальних державницьких рішень, які відповідатимуть критеріям законності, ефективності та доцільності у вирішенні нагальних питань функціонування всієї системи органів державної влади, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства в Україні. Саме на державі лежить відповідальність ухвалення відповідних об'єднувальних рішень, які не підпорядковані особистісним і політичним інтересам, націлених на подолання корупції, підвищенню авторитету провідних державних інституцій.

Відновлення конституційно-правових засад і конституційної моделі функціонування державної влади є важливою гарантією конституційного ладу й основою ефективного функціонування на принципах конституційності як складника легітимності й демократичності влади. Конституційність є обов'язковою правовою умовою і водночас критерієм довіри до дій державної влади, особливо в умовах збройної агресії проти України.

Одночасно «чітке розмежування функцій і повноважень та взаємодії органів державної влади – один із важливих прин-

ципів забезпечення державної безпеки» [30, с. 468–469].

Тому посилення ефективності виконавчої гілки влади шляхом консенсусного, фахового й незаполітизованого підходу у створенні «технократичного уряду», чи так званого уряду єдності, в умовах, коли встановлений Конститу-

цією строк повноважень одного органу державної влади – Верховної Ради України – вже закінчився восени 2023 року, а строк повноважень іншого – Президента України – закінчується у травні 2024 року, може стати важливим інструментом легітимації рішень державної влади загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституційно-правові засади становлення української державності / В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, О. Г. Данильян, І. В. Яковюк, О. В. Петришин; Акад. прав. наук України, Ін-т держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків : Право, 2003. 326 с.

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. «Законодавство України» Верховна Рада України : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

3. Гансецька Е. Реалізація норм Конституції України в частині застосування заходів конституційно-правової відповідальності глави держави в період дії воєнного стану. *Конституція України в період війни та післявоєнного відновлення*: матеріали Міжнародної наукової конференції з нагоди Дня Конституції України (23 червня 2023 року): ел. Збірник. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2023. С. 29–31. URL: https://constitutionalist.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/Collection_KNU_23-06-23.pdf (дата звернення: 15.02.2024)

4. Подорожна Т. С. Верховенство конституції України та конституціоналізація правової системи: діалектика взаємодії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2013. № 6-1 том 1. С. 115–118. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/jusgradenc6-1-1/29.pdf> (дата звернення: 16.02.2024).

5. Коваль О. Я. Співвідношення понять «легітимність» та «легальність» державної влади як визначальних категорій функціонування суспільства. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. № 3. С. 18–22. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vchfo_2015_3_4 (дата звернення: 16.02.2024).

6. Гарасимів Т. Легітимність законодавчого органу як елемент парламентаризму. *Парламентаризм в Україні та країнах Європи: історико-правова ретроспектива і сучасність*: Матеріали 14-ї Всеукраїнської наукової конференції / Наукові конференції історико-правової проблематики. Вип. 14 / Терлюк І. Я. (упорядкування) / ІППО НУ «Львівська політехніка». Львів: Л-Прес, 2022. 224 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e26b9b0f-6d69-45e5-94c7-23d64f846642/content> (дата звернення: 15.02.2024).

7. Кравцова З. С. Конституційно-правові засади організації і здійснення державної влади в Україні : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 428 с. URL: https://constitutionalist.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/mon_Kravtsova.pdf (дата звернення: 14.02.2024).

8. Бучин М. А. Вибори як атрибут демократії. *Вісник Дніпропетровського університету*, 2013, Т. 20, Вип. 23 (3). С. 39–43. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/530/549> (дата звернення: 15.02.2024).

9. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. До 10-ї річниці незалежності України. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 356с. URL: <https://constitutionalist.com.ua/konstytutsijnno-pravovi-formy-bezposerednoi-demokratii-v-ukraini-problemy-teorii-i-praktyky-2/> (дата звернення: 15.02.2024).

10. Ковальчук В. Проблема конституційності та легітимності публічної влади в умовах формування правової, демократичної держави: вітчизняний досвід. *Право України*. 2008. № 6. С. 35–40. URL: https://pravoua.com.ua/ua/store/pravoukr/pravoukr_2008_6/ (дата звернення: 16.02.2024).

11. Козак Ю.-М. Р., Завальний А. М. Народ як системоутворюючий суб'єкт легітимізаційних процесів державної влади. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 4. С. 7–10. URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2017/4.pdf (дата звернення: 17.02.2024).
12. Наливайко Л. Р., Савченко О. В. Теоретико-правові засади громадського контролю за діяльністю органів державної влади : монографія. Київ: «Хай-Тек Прес», 2017. 276 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2982/1/%D0%9D%D0%B0%D0%B%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%BE%20%D0%9B.%D0%A0.%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%92.%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_2017%281%29.pdf (дата звернення: 16.02.2024).
13. Хоменко С. «Єдина мобілізована вертикаль». Як виглядає українська політика за пів року від початку війни. BBC NEWS Україна. 2022. 1 вересня : вебсайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62755736> (дата звернення: 18.02.2024).
14. Кондратенко О. Інститут Президента України: динаміка сфер компетенції. *Політичні дослідження*. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса, 2023. № 1 (5). С. 87–107. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/issue/view/16734/9512> (дата звернення: 20.02.2024).
15. Савченко І.Г. Реформування політичної системи України: виклик сучасності. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2010. № 885. С. 109–114. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiy7a3XkqyEAXVEONoKHfpqAOkQFnoECBIQAQ&url=https%3A%2F%2Fperiodicals.karazin.ua%2Fpolitology%2Farticle%2Fdownload%2F3260%2F2834%2F&usq=A0vVaw0AF_Ubt-SqsqYbMVp7RUlM&opi=89978449 (дата звернення: 19.02.2024).
16. Коліушко І., Кириченко Ю. Проблеми дієвості Конституції України та удосконалення її змісту. Центр політико-правових реформ. 2007. 21 с. URL: <https://parlament.org.ua/upload/docs/statKUKoliush.doc.pdf> (дата звернення: 19.02.2024).
17. Козинець О., Пророченко В. Становлення та розвиток теорії поділу влади в історії світової політико-правової думки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 165–168. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/1/31.pdf> (дата звернення: 14.02.2024).
18. Лідерами за рівнем довіри українців залишаються ЗСУ, ДСНС і Нацгвардія, найменше довіряють держапарату і Верховній Раді – опитування. «Інтерфакс-Україна» – Інформаційне агентство : вебсайт. URL: <https://interfax.com.ua/news/press-conference/965535.html> (дата звернення: 15.02.2024).
19. Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2023 роках. Київський міжнародний інститут соціології : вебсайт. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1335&page=1#> (дата звернення: 15.02.2024).
20. Підсумки 2023 від Зеленського – велика пресконференція / повне відео. Youtube-Факти ICTV-19 груд. 2023 р. : вебсайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=29m9V7rQyc8> (дата звернення: 17.02.2024).
21. 32 медіа поставили запитання Зеленському на пресконференції. Прориву у відносинах не сталося. Інститут масової інформації : вебсайт. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/32-media-postavyly-zapytannya-zelenskomu-na-preskonferentsiyi-proryvu-u-vidnosynah-ne-stalosya-i57843> (дата звернення: 17.02.2024).
22. Єрмак створив «паралельний уряд», під ним радників у кілька разів більше, ніж у Зеленського, – Шабунін (ВІДЕО). Аргумент : вебсайт. URL: <https://argumentua.com/novini/rmak-stvoriv-paralelnii-uryad-p-d-nim-radnik-v-u-k-lka-raz-v-b-lshe-n-zh-u-zelenskogo-shabun-> (дата звернення: 19.02.2024).
23. Про Положення про Офіс Президента України : Указ Президента України від 25.06.2019 р. № 436/2019. Президент України / Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво : вебсайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4362019-27681> (дата звернення: 20.02.2024).
24. Процюк І.В. Поділ влади – фундаментальний принцип демократичної правової державності. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2005, № 9. С. 14–24. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2487/1/Protsyuk_14.pdf (дата звернення: 21.02.2024).

25. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог. *Наукові записки. Юридичні науки*. НаУКМА. 2007. № 64. С. 3–9. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ee0fef65-20f7-4d0e-8830-e19403bf067d/content> (дата звернення: 18.02.2024).

26. Мойсик В. Конституційність як предмет конституційного контролю і правосуддя. *Вісник Конституційного Суду України*. 2021. № 5. С. 74–81 : вебсайт. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/moysyk_visnyk_ksu_5_2021.pdf (дата звернення: 17.02.2024).

27. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців тринадцятого, чотирнадцятого пункту 32 розділу I Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення абзацу першого підпункту 164.2.19 пункту 164.2 статті 164 Податкового кодексу України (справа про оподаткування пенсій і щомісячного довічного грошового утримання) від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018. Конституційний Суд України : вебсайт. URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/1-r2018> (дата звернення: 20.02.2024).

28. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України) від 1 квітня 2008 року № 4-рп/2008. Конституційний Суд України : веб-сайт. URL: <https://ccu.gov.ua/docs/524> (дата звернення: 20.02.2024).

29. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів» від 20 червня 2019 року № 6-р/2019. Конституційний Суд України : вебсайт. URL: <https://ccu.gov.ua/dokument/6-r2019> (дата звернення: 20.02.2024).

30. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія; наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Талком, 2017. 576 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/antonov-v.o.-konstitutsiyno-pravovi-zasadi-natsionalnoyi-bezpeki-ukrayini-_d_.pdf (дата звернення: 17.02.2024).